

OLOVNA PLOČICA SA RELIJEFOM IZ DIVOŠA.

Članak o olovnoj pločici sa zavjetnim reljefom iz Srpske Mitrovice u ovoj svesci »Vjesnika« završuje sa željom, da bi se našao spomenik ove vrsti, na kojem bi bilo više toga prikazano, tako da bi se moglo doći do sigurnijih rezultata. Ova se je želja ispunila prije nego se je moglo i misliti. Ravnateljstvo arheološkoga odjela narodnoga muzeja saznalo je već pred više vremena, da se je u Divošu našla ovakva olovna pločica, koja je kasnije došla u posjed mitrovačkoga trgovca Krstonošića. Posredovanjem mitrovačkoga povjerenika nar. muzeja I. Velikanovića uspjelo je ovu pločicu nabaviti za narodni muzej.

Pločica (sl 29) je lijevena iz olova, 122 mm visoka, 96 široka, a 328 grama teška. Dosta je dobro sačuvana, te se pojedine figure dobro raspoznaju. U glavnom i ova pločica ima četverokutan oblik, a samo gore ima tri nastavka, po jedan u sredini i sa svake strane. Jasnim povišenim crtama razdijeljena je pločica u tri horizontalna polja. U gornjem je polju prikazan poznat prizor. U sredini stoji napred okrenuta ženska matronalna figura, odjevena u dugo nabrano donje odijelo, preko koga je prebačeno gornje odijelo sa rukavima. Figura je obim rukama podigla prednji dio gornje haljine, kao da u njoj nešto drži. Sa obje strane njezine glave nalazi se po jedan predmet, koji će se možda moći tumačiti kao svjetiljka. S lijeve i desne strane ide prema njoj po jedan jahač. Lijevo ima na glavi šiljatu kapu, a konj mu stoji na čovječjem tijelu, koje leži na ledima sa rukama na truhu. Desni je jahač gologlav, a konj mu stoji na ribi. Oba su jahača odjevena u kratko nabrano odjelo, koje, kako se čini, ima rukave, a iza plećiju im u zraku lepršaju kratke hlamide. Obojica pružaju desnu ruku prema ženskoj figuri, koja stoji među njima. Kraj glave svakoga jahača prikazana je jedna zvijezda. Za lijevom jahačem stoji poznata figura: prema sceni okrenut vojnik u potpunoj odori sa štitom u ruci. Njemu na desnoj strani odgovara ženska figura u dugoj odjeći, koja adorirajući diže desnu ruku u vis. Nad svakom od ove dvije figure prikazana je po jedna životinja. Nad vojnikom je jedna veoma loše prikazana, kako bježi na desno. Možda se ima pomisliti na lava. Životinja nad ženskom figurom također je veoma loše prikazana, ali se nekom vjerojatnošću može reći, da je pijetao.

Druga zona prikazuje opet poznate prizore. Lijevo je drvo, a na njemu obješena životinja bez glave. Jedan joj muškarac para truh, a drugi muškarac sa ovčijom glavom promatra taj čin. Na podu stoji posuda, u koju se hvata krv zaklane životinje. U sredini sjede oko prostrtoga stola tri figure. Lijeva i srednja figura su sigurno muškarci; desna bi mogla biti ženska. Figure sjede na sjedalima, koje valjda ima polukružan oblik, a pokriveno je jastucima. Stol je pokriven stolnjakom, u kom je, kako se čini, uvezen vijenac, a osim toga je

urešen resama. Na stolnjaku je velika plitka zdjela sa tri ručke, a na zdjeli je pečenka. Sve tri figure drže u ljevici čašu, desnom se rukom srednja figura hvata za glavu, a ostale dvije hvataju desnim rukama za zdjelu.

S desne strane dolaze prema sredini tri naga muškarca. Prvi pokazuje desnom rnkom prema grupi u sredini. Sva tri se drže za ruke.

U donjem redu ne nalazimo ništa neobična. Prikazano je od lijeva na desno: tronožan stol sa pečenom ribom, zatvorena amfora sa dvije velike ručke, a do nje lijevo sjedeći lav a desno zmija, te desno prema sceni okrenut pijetao

U pozadini stoji lijevo iza lava i desno iza pijetla po jedau kandelabar sa svjetiljkom. Između pijetla i zmije opet je prikazan predmet, koji se je dosada razno tumačio.

Sada se, kako mi se čini, može sigurno reći, da je to kornjača. U mitreju, što se iskopao u Optuju, našla se jedna ara posvećena Mithrasu, koja je na lijevoj i desnoj strani urešena reljefima. Na lijevoj je strani prikazan pijetao, koji stoji na kornjači (sl. 30)¹. Po tom se može reći, da je i kornjača preuzeta iz Mithrasova kulta. Na nekim je olovnim plo-

Sl. 29. Olovna pločica sa reljefom iz Divoša.

čicama kornjača dva puta prikazana i to desno kraj pijetla i lijevo između stola i zmije. Čini se, da je to učinjeno radi simetrije.

¹ Gurlitt Mitth. d. Centr. Comm. 26 (1900) str. 92 i d. Jahreshefte d. österr. archaeolog. Inst. II (1899) Beiblatt str. 97 i d. C I L III Suppl. 14357. 27. Relijefi su na obim stranama

are loše opisani. Fotografiju mi je dao g. Abramić, koji će uskoro o optujskom mitreju u Mitth. d. Centr. Comm. opširnije pisati.

Sve ove scene nisu više prikazane unutar edikule sa polukružnim svodom. Od te su ostala samo dva poput vijka uvijena stupa sa kapitelima, koji su urešeni duguljastim liščem. Ovi su kapiteli u istoj crti sa glavama figura u gornjem redu. Odmah nad tim su spomenuti nastavci, koji su također urešeni reljefima. U sredjem je nastavku prikazan napred okrenut Sol na četveropregu. Od boga se vidi samo gornji dio tijela, koji je odjeven nabranim odijelom, koje valjda ima rukave. Glava je Solova ovjenčana sunčanim zrakama. U lijevoj ruci drži bog kruglju, a u desnoj bič. Od kola se vidi prednji dio. Konji bježe prema gledaocu, a to je prikazano tako, da je jedan par okrenut na lijevo, a drugi na desno. Stražnji je dio njihova tjela izostao. Pod glavom svakoga konja prikazana je po jedna zvijezda.

U dva okrajna nastavka prikazano je po jedno poprsje. Lijevo je poprsje muškarca za kratkom podrezanom kosom i golobradim licem. Nad glavom se vidi zvijezda, koja donekle nalíči na cvijet. Lijevo se vidi baklja, koja se ima pomisliti u lijevoj ruci figure. Sasvim je sigurno, da je to poprsje Solovo, prema tome je Sol na ovoj pločici dva puta prikazan. Njemu odgovara na desnom nastavku poprsje Lunino sa dugom kosom i polumjesecom sa zvijezdom na glavi. Kraj njezinoga lijevoga ramena vidi se baklja, što ju božica drži u lijevoj ruci.

Sl. 30. Reljef na žrtveniku iz Optuja.

Od ovoga oblika olovnih pločica sa misterijskim reljefima bio je dosele poznat samo jedan fragmenat, koji se je našao u Öcsény-u u Ugarskoj, a sada se nalazi u szegszárdskome muzeju, a sačuvana su donja dva reda figura¹. Da je taj fragmenat pripadao sasvim sličnoj pločici, o tome ne može biti nikakve sumnje, a moguće je i to, da su oba komada lijevena u isti kalup. Nešto novoga bi prema tome mogli tražiti samo u gornjem redu, a tu nam nije prikazana ništa nova, što bi bilo važno za tumačenje ovih pločica.

Svakako je ova pločica iz Divoša za sada najljepša i najveća od dosele poznatih olovnih pločica sa reljefima sličnoga sadržaja.

Zanimivo je, da se je u zadnje vrijeme našao još jedan spomenik, koji nam znatno olakšava tumačenje ovih spomenika. Hampel, koji se je do sada u glavnom morao zadovoljiti time, da razvrsta razne oblike ovih spomenika, mogao je sada objelodaniti jedan spomenik, koji je za naše znanje o kultu Kabira u podunavskim krajevima veoma važan¹. To je kamena pločica sa reljefom okrugla oblika sa promjerom od kojih 15 cm. Ova je ploča razdijeljena povišenim crtama na tri zone. U gornjoj je zoni prikazano nešto neobična. U lijevom i desnom kutu vide se dva nejasna poprsja, valjda Sol i Luna. U sredini su tri poprsja sa šiljatim kapama, koja se ne dadu tumačiti. Lijevo do njih stoji ženska

¹ Hampel, Arch. Ért. 1902 str. 366; 1903 str. 351. Budapest régiségei VIII str. 44. ¹ Arch. Ért. 1905 str. 127.

figura iza tronožnoga stola, a kraj stola sjedi muškarac. Desno nosi jedan muškarac ribu prema sredini. U srednjem redu je prikazana poznata scena: ženska figura između dva jahača i dva adoranta. Ovdje je razlika u tom, što ženska figura stoji iza stola, na kome leži riba. U trećem je redu prikazan dosele nepoznat prizor. U sredini su tri muške figure, od kojih je srednja gola, a dvije skrajnje imaju šiljate kape, kratak hiton i kratke hlamide. Ova dvojica hvataju se za ruke trećega, koji stoji sa raskrećenim nogama. Lijevo promatra prizor nejasno prikazana ženska figura, a desno su dvije životinje.

Ovaj je komad za to zanimiv, što nam je sada jasno, da ženska figura u sredini dočekuje jahače sa nekom hranom. Osim toga nam je sada sasvim jasno, da se ove pločice odnose na kult Kabira, jer nam je na ovom spomeniku prikazano ubojstvo jednoga Kabira po ostaloj dvojici, kako nam je to sa nekih drugih spomenika poznato. A sada, kada znamo, da je kult Kabira u našim krajevima poznavao tri Kabira, onda možemo i na pločici iz Divoša tumačiti srednji red figura drugačije, nego dosad. Lijevo je prikazano čišćenje, a u sredini valjda gozba poslije čišćenja. Za gole tri figure, što idu s desna prema stolu, moći ćemo sada reći, da su božanske, dočim to za osobe oko stola ne možemo reći, jer se mijenjaju; katkada su muškarci, a katkada muški i ženske.

Tako su nas ova dva najnovija spomenika opet dovela za korak dalje, a nade je, da će pomno proučavanje i sravnjivanje poznatih komada dovesti i do povoljnijih rezultata.

Dr. V. Hoffiller.